

Psychiaters voor de rechter

Je zult maar de psychiater zijn die Geneviève Lhermitte hoorde voorspellen dat ze haar kinderen ging doden, die Kim De Gelder niet liet opnemen of die Jonathan Jacob doorverwees naar de politiecel waar hij werd doodgeslagen.

Wouter Woussen

Op 28 februari 2007 doodde Geneviève Lhermitte haar vijf kinderen. Een daad die ze voorspeld had aan haar psychiater, van wie ze later drie miljoen euro schadevergoeding eiste omdat hij haar niet had tegengehouden. Op 23 januari 2009 doodde Kim De Gelder in een Dendermonds kinderdagverblijf twee baby's en een kinderverzorgster. De ouders van De Gelder, die vergeefs geprobeerd hadden hun zoon onder dwang in de psychiatrie te laten opnemen, dienden later een klacht in tegen de psychiater die hem wel behandelde, maar de feiten niet kon voorkomen. Op 6 januari 2010 stierf Jonathan Jacob in een politiecel, nadat een psychiatrisch ziekenhuis hem niet had willen opnemen. De verantwoordelijke psychiater wordt waarschijnlijk doorverwezen naar de correctionele rechtbank.

Als psychiater heb je tegenwoordig beter een goede advocaat. Joris Vandenberghe, psychiater en bestuurslid bij de Vlaamse Vereniging voor Psychiatrie, merkt dat de bezorgdheid stijgt. 'Er is in België bij mijn weten nog geen enkele psychiater veroordeeld omdat hij iemand wel of niet heeft laten opnemen. Maar, onder meer door de zaak-De Gelder en de zaak-Lhermitte, hebben psychiaters het gevoel meer onder druk te staan. Juristen vertellen ons dat we daar eigenlijk niet bang voor moeten zijn en er zeker onze beslissingen niet door moeten laten beïnvloeden. Om juridisch sterk te staan, maakt de zorgvuldigheid waarmee je iets beslist meer uit dan wat je precies beslist. Maar toch. We worden er ook meer op aangesproken: wat gaan jullie doen om de maatschappij te beschermen?'

Volgens Vandenberghe is dat niet zonder risico. Die angst kan onder meer leiden tot meer (en soms onterechte) gedwongen opnames. 'Sinds het jaar 2000 is het aantal gedwongen opnames met meer dan veertig procent gestegen. Juridische voorzichtigheid is een mogelijke reden, naast oprechte bezorgdheid om niemand in gevaar te brengen en andere maatschappelijke evoluties. We leven in een samenleving die, sinds 9/11, meer en meer individuele vrijheid ondergeschikt maakt aan veiligheid en die sneller een beroep doet op de psychiatrie.'

Had Jonathan Jacob volgens u opgenomen moeten worden?

'Er was onmiskenbaar een ernstig probleem met Jonathan Jacob. Maar ik weet niet of een psychiatrisch ziekenhuis op dat moment voor hem de beste plaats was. Hij had een psychiatrisch probleem, maar was tegelijk in een staat van acute intoxicatie met gevaarlijke middelen: amfetamines, die bovendien zijn gedrag heel onvoorspelbaar maakten. Die man hoorde niet in een politiecel, dat is wel zeer pijnlijk gebleken. Maar hij hoorde volgens mij ook niet in de isolatiekamer van een psychiatrische instelling. De spoedafdeling van een algemeen ziekenhuis lijkt mij het beste. Het is gevaarlijk om iemand in die toestand een kalmerend middel te geven zonder dat er een spoedarts in de buurt is.'

'Mensen hebben geen goed zicht op wat zo'n isolatiekamer is. Het

probleem stopt niet zodra die persoon daar zit. Hij moet daar geholpen worden, drinken krijgen, medicatie, hij moet naar toilet kunnen gaan. Daar zijn hulpverleners verantwoordelijk voor. 's Nachts zijn dat twee verpleegkundigen voor dertig patiënten. Die zijn niet opgewassen tegen het gedrag van iemand die onder de invloed is van amfetamines.'

Waarom is Jacob dan niet naar een ziekenhuis gebracht?

'Ik was er niet bij, ik weet dat niet. We zien aan de dramatische afloop dat de juiste oplossingen toen niet gevonden zijn. In crisissituaties is dat misschien begrijpelijk, maar het keurslijf waarin zo'n gedwongen opname gebeurt, speelt ook mee. Een arts, in de praktijk vaak een huisarts, beslist samen met een magistraat of iemand gedwongen wordt opgenomen. Daar komt dus meestal geen psychiater aan te pas, terwijl een psychiater veel beter zou kunnen evalueren welke hulp iemand nodig heeft.'

'Misschien kunnen we psychiatrische ziekenhuizen beter medisch uitrusten. Of we kunnen de procedure aanpassen zodat zulke patiënten terecht kunnen bij algemene ziekenhuizen. Op een campus als Gasthuisberg hebben we een psychiatrische afdeling én een spoedafdeling. Daar kunnen we iemand medisch begeleiden tot alles lichamelijk tot rust gekomen is en de psychiatrische therapie kan beginnen.'

'Het beste zou natuurlijk zijn is dat je tegelijk mensen hebt die bevoegd zijn om iemand in bedwang te houden en mensen die medische en psychiatrische hulp kunnen bieden. We hebben in de reportage van Panorama kunnen zien wat er gebeurt als het tweede ontbreekt. Maar je kunt evenmin iemand in zo'n toestand in de zorg achterlaten zonder enige ordehandhaving. Psychiatrisch verpleegkundigen dragen geen wapenstukken, geen schilden en hebben daar niet de bevoegdheden voor.'

Mogen we dan niet van de psychiatrie verwachten dat ze de samenleving veiliger maakt?

'Eigenlijk is de veiligheid van de samenleving niet de primaire opdracht van de psychiater. Dat is het welzijn van de patiënt. Maar voorkomen dat onze patiënten een gevaar vormen voor zichzelf of voor anderen is ook onze taak.'

'De band tussen een psychiatrische aandoening en geweld, is ook niet zo sterk als veel mensen denken. De meeste patiënten zijn niet gewelddadig. Ze zijn vaker het slachtoffer van geweld dan de dader. Veruit de meeste criminele feiten worden gepleegd door mensen zonder psychiatrische problemen.'

'Bovendien moet je nog kunnen inschatten dat er gevaar is. Zelfs als een patiënt aankondigt zijn kinderen te willen doden, moet zijn psychiater een grondige afweging maken of dat risico wel echt bestaat. Dat is moeilijker dan het lijkt. Wat mensen zeggen, is niet altijd wat ze gaan doen. En ze zeggen ook niet altijd wat ze gaan doen. Je mag niet lichtzinnig alarm slaan.'

Wie kan dat risico beter inschatten dan de psychiater van die patiënt? De samenleving mag dat toch verwachten?

'De samenleving moet ook beseffen hoe beperkt de mogelijkheden van die psychiater zijn. Met een duidelijk signaal, de best mogelijke wetenschappelijke methodes die ons ter beschikking staan en de medewerking van de patiënt, kunnen we van heel veel mensen vaststellen dat ze geen gevaar betekenen. Maar van iedereen bij wie we - in optimale omstandigheden - oordelen dat ze een "hoog risico" op ernstige agressie vormen, zullen vier op de vijf nooit tot ernstige agressie overgaan. Kun je die dan allemaal gedwongen opnemen voor een observatie van veertig dagen? En daarna? We spreken hier over de persoonlijke vrijheid van mensen die problematisch gedrag vertonen, maar

niets op hun geweten hebben. Vier op de vijf zal ook nooit iets doen. En de rest kan ooit een zware vechtpartij veroorzaken of gruwelijke feiten plegen zoals ze in het kinderdagverblijf van Dendermonde zijn gebeurd. Je weet ook niet wanneer het verkeerd loopt. Misschien verlies je alle invloed op je patiënt na die gedwongen opname van veertig dagen. Je mag niet vergeten wat dan op het spel staat. Zodra een patiënt doorkrijgt dat zijn hulpverlener naar het parket kan stappen, ondermijn je de hulpverlening, die toch gebaseerd is op een open gesprek.'

'De moeilijke vraag is niet of iemand hulp krijgt, de moeilijke vraag is of je dwang gebruikt. Want dwang kan contraproductief zijn. Misschien wordt iemand door een gedwongen opname nog kwader en agressiever, misschien blijft hij voortaan ver weg van al wat psychiatrie is en vergroot het risico.'

Bij Kim De Gelder is bewust gekozen om hem niet onder dwang op te nemen.

'Kim De Gelder heeft ook afgehaakt en daardoor geen verdere hulp gekregen. Dus illustreert hij even goed hoe omzichtig we met patiënten moeten omspringen.'

'Er is niet alleen de overspannen verwachting dat we elk geval kunnen voorspellen, maar ook dat we elk risico kunnen uitsluiten zodra we het probleem herkennen. Voor iemand die door een psychose, samen met andere factoren, een acuut gevaar vormt, kunnen we met een gedwongen opname van veertig dagen veel bereiken. Voor veel andere psychiatrische problemen is het antwoord minder simpel. Voor mensen die criminele feiten gepleegd hebben, kunnen we veel duidelijker een risico inschatten en eventueel mee beslissen die persoon uit de samenleving te houden. Maar iemand met een antisociale persoonlijkheid die niets heeft misdaan, heeft recht op zijn vrijheid, zoals u en ik. Dat is een mensenrecht.'

'De psychiatrie is in de geschiedenis al genoeg misbruikt om "gevaarlijke" mensen uit de samenleving te houden. In de Sovjet-Unie vond men politieke dissidenten gevaarlijk en werden ze daarom in de psychiatrie opgesloten. Dat is een duidelijke les uit het verleden. Ook bij ons zijn mensen in het verleden weggestopt in de psychiatrie zonder dat ze een duidelijke aandoening hadden.'

Wat moet er eigenlijk gebeuren voor een psychiater naar de politie belt?

'Als er een concrete persoon op een geloofwaardige manier bedreigd wordt en in groot gevaar is, moet ik als arts mijn hulpverleningsplicht laten primeren op mijn beroepsgeheim en de procureur contacteren. Als iemand alleen maar zegt "ik heb een geweer en zou dat eens willen gebruiken om op mensen te schieten", kan ik niets doen. Als iemand iets opbiecht uit het verleden, evenmin.'

'Je loopt als hulpverlener dan ook een risico vervolgd te worden wegens het schenden van je beroepsgeheim. Je loopt het risico het vertrouwen van je patiënt te schaden. Dat is geen lichte afweging. Wat ik dan aanraad, is, bespreek dit met je team, een collega, of een jurist.'

U lijkt wel te zeggen dat psychiaters eigenlijk heel weinig kunnen doen.

'Dat is niet zo. Ik kan altijd wijzen op wat we wél realiseren. Door onze rol als hulpverleners goed te vervullen, maken we de samenleving ook veiliger. De psychiatrie is geen wondermiddel om elk gevaar te onderkennen en onder dwang uit de samenleving te halen. De psychiatrie heeft Kim De Gelder en Geneviève Lhermitte niet kunnen tegenhouden. Maar, hoofdzakelijk dankzij behandeling uit vrije wil, voorkomen we

een hoop problemen die even erg hadden kunnen worden als die enkele zaken die we niet hebben voorkomen. Niet door iemand veertig dagen op te sluiten om ons geweten te sussen, maar wel door ons werk in al zijn complexiteit zo goed mogelijk te doen.'

© Corelio